

## DAVLAT TIBBIY SUG‘URTA TIZIMINI TAKOMILASHTIRISHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH YO‘LLARI

**Karimov Mansurjon Ukdamboevich**

*O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi*

*"Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi"*

*Raqamli iqtisodiyot 2 gurux magistr tinglovchisi,*

**Annotatsiya:** *Ushbu maqolada davlat tibbiy sug‘urta tizimini samarali boshqarish va takomillashtirishda raqamli texnologiyalarning o‘rni tahlil qilinadi. Davlat tibbiy sug‘urtasi mexanizmlari joriy etilar ekan, moliyalashtirishning natijaga yo‘naltirilgan modellari, “kafolatlangan paket” asosidagi strategik xarid, elektron navbat va elektron yo‘llanma kabi yangi boshqaruv instrumentlari raqamli infratuzilmasiz barqaror ishlamaydi. Shu bois maqolada eHealth arxitekturasini (Elektron poliklinika, Elektron shifoxona, Elektron tibbiy karta, Elektron retsept), sug‘urta jamg‘armasi axborot tizimi, elektron da‘vo (e-claims) va to‘lovlarni avtomatlashtirish, ma‘lumotlar integratsiyasi hamda audit/firibgarlik risklarini kamaytiruvchi analitik echimlar bosqichma-bosqich yoritiladi. O‘zbekiston tajribasi doirasida davlat tibbiy sug‘urtasini joriy etish bo‘yicha normativ hujjatlar va “Elektron sog‘liqni saqlash” tizimini kengaytirish talablari asosida amaliy yo‘nalishlar taklif etiladi.*

**Kalit so‘zlar (o‘zbek):** *davlat tibbiy sug‘urtasi, eHealth, elektron poliklinika, elektron shifoxona, elektron tibbiy karta, elektron retsept, e-claims, interoperabilitet, strategik xarid, kibernetika xavfsizlik.*

**Annotation:** *This article explores how digital technologies can improve the governance and performance of a state health insurance system. As state health insurance mechanisms are rolled out, results-based provider payment, strategic purchasing under a guaranteed benefits package, and tools such as e-queues and e-referrals require a robust digital backbone to function sustainably. The paper discusses key digital directions: national eHealth architecture (Electronic Polyclinic, Electronic Hospital, Electronic Medical Record, e-Prescription), the information system of the State Health Insurance Fund, electronic claims and automated payments, interoperability and data integration, and analytics for auditing and fraud risk mitigation. Using Uzbekistan’s current policy and regulatory framework, the article proposes an implementation pathway focused on trust, transparency, and efficiency.*

**Keywords:** *state health insurance, eHealth, electronic claims, interoperability, strategic purchasing, digital identity, health data analytics, cybersecurity.*

Davlat tibbiy sug‘urta tizimi — bu faqat “to‘lov manbai” emas, balki tibbiy xizmatlar sifatini rag‘batlantiruvchi va resurs taqsimotini adolatli qiluvchi boshqaruv mexanizmidir. Biroq sug‘urta modeliga o‘tishda eng katta muammo — ma‘lumotlar oqimi, hisob-kitob aniqligi, xizmatlar yo‘nalishi, hamda nazorat va auditdir. Bu vazifalar raqamli echimlarsiz qog‘ozbozlikni ko‘paytirib, tizim samaradorligini pasaytiradi.

O‘zbekistonda davlat tibbiy sug‘urtasi mexanizmlarini joriy etish bo‘yicha PQ-311 (05.09.2024) qarori “Elektron poliklinika” va “Elektron shifoxona” axborot tizimlarini joriy etish, Jamg‘arma axborot tizimini yaratish, shuningdek moliyalashtirishning yangi usullarini bosqichma-bosqich tatbiq etishni belgilaydi.

Raqamli transformatsiya logikasi: “ishonch infratuzilmasi → operatsion avtomatlashtirish → analitika”. WHOning “Global Strategy on Digital Health 2020–2025” hujjatida raqamli sog‘liqni saqlash tashabbuslari muvaffaqiyati strategiya, resurslar, boshqaruv va integratsiya bilan bog‘liqligi ta’kidlanadi. Davlat tibbiy sug‘urtasi uchun bu logika quyidagicha ishlaydi. Ishonch infratuzilmasi: identifikatsiya, ma‘lumotlar himoyasi, huquqiy izchillik.

1. Operatsion avtomatlashtirish: ro‘yxatdan o‘tkazish, yo‘llanma, navbat, da‘volar va to‘lovlar.

2. Analitika va strategik xarid: xarajat/sifat ko‘rsatkichlari, audit, firibgarlikni erta aniqlash, resurslarni qayta taqsimlash.

3. Asosiy yo‘nalishlar: raqamli texnologiyalar orqali takomillashtirish

3.1. Yagona eHealth arxitekturasini va modullar (EHR/EMR)

Davlat tibbiy sug‘urtasida “xizmat ko‘rsatildi” degan faktni moliyalashtirish uchun u raqamli iz (tashxis, yo‘llanma, muolaja, natija) bilan tasdiqlanishi lozim. Shu sababli PQ-311 doirasida “Elektron poliklinika” va “Elektron shifoxona” tizimlari joriy etilishi belgilangan.

2025-yildagi me‘yoriy hujjatlarda “Elektron sog‘liqni saqlash” tizimidagi “Elektron poliklinika”, “Elektron shifoxona”, “Elektron tibbiy karta”, “Elektron retsept” modullarini amaliyotga joriy etish va ularga ma‘lumot uzatish yo‘riqnomalarini tasdiqlash vazifalari ham ko‘rsatilgan.

Xizmatlar tarixi shaffoflashadi, takroriy tekshiruvlar kamayadi, sug‘urta to‘lovlari uchun ishonchli “klinika dalili” shakllanadi.

Aholini raqamli ro‘yxatga olish va birlashtirish. Sug‘urta tizimida “kim qaysi oilaviy shifokorga birlashtirilgan?” savoli — yo‘llanma va paket bo‘yicha xizmat olishning boshlang‘ich nuqtasidir. PQ-185 (19.05.2025) hujjatida aholining “Elektron sog‘liqni saqlash” axborot tizimida ro‘yxatdan o‘tkazilishi hamda tibbiyot brigadalariga birlashtirilishini ta‘minlash vazifasi belgilangan.

Sug'urta mexanizmlarida navbat va yo'llanma — resurslar (o'rin, mutaxassis, diagnostika)ni adolatli taqsimlash instrumentidir. PQ-311da oilaviy shifokor tomonidan tor soha shifokoriga yoki shifoxonaga elektron yo'llanma berilishi tartibi qayd etilgan. Shuningdek, PQ-311ga ko'ra 2025-yil 1-iyuldan boshlab sug'urta mexanizmlari joriy etilgan hududlarda rejali statsionar yordamni elektron navbat asosida bepul olish huquqi belgilangan.

Sug'urta tizimining “yuragi” — da'vo va uni tekshirish/tasdiqlash jarayonidir. Raqamli claims management:

- xizmat faktini EMR bilan bog'laydi,
- kodlash/standartlar orqali hisob-kitobni avtomatlashtiradi,
- rad etish (denial) sabablarini tahlil qilib, sifatni oshiradi.

WHO Yevropa mintaqasi bo'yicha briefda claims jarayonining raqamlashtirilishi strategik xarid va boshqaruv instrumentlarini kuchaytirishi ko'rsatiladi.

Jamg'arma axborot tizimini (PQ-311da alohida vazifa) tibbiyot muassasalari HIS/LIS/RIS tizimlari bilan integratsiya qilib, “xizmat → claim → to'lov” zanjirini to'liq raqamlashtirish.

Tibbiyot muassasalari va sug'urta tizimi turli dasturlardan foydalansa, integratsiya bo'lmasa “ma'lumot bo'linib ketadi”. World Bank interoperabilitet bo'yicha amaliy qo'llanmalarida integratsiya va standartlar raqamli sog'liqni saqlashning markaziy sharti ekani urg'ulanadi.

FHIR (HL7) esa sog'liq ma'lumotlarini elektron almashish uchun zamonaviy standart ekani manbalarda qayd etiladi.

Sug'urta tizimida risklar: “soxta xizmat”, “kodni oshirib yozish”, “takroriy claim”, “dori retseptlarini suiiste'mol qilish” va boshqalar. Digital claims + analitika bu risklarni erta aniqlashga yordam beradi; ilmiy tahlillarda ham raqamli texnologiyalar health financingda audit va fraud detectionni kuchaytirishi ko'rsatiladi.

Risk-skoring (qoidaviy + statistik), “qizil bayroq” indikatorlari (g'ayrioddiy chastota, bir xil diagnoz bo'yicha keskin o'sish), hamda tekshiruv natijalarini tizimga qayta o'qitish orqali erishiladi. Kiberxavfsizlik va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishda EMR/claims tizimlari kengaygan sari ma'lumotlar xavfsizligi ham “moliya xavfsizligi”ga aylanadi. Shu bois:

- rolga asoslangan kirish (RBAC),
- log va audit trail,
- shifrlash,
- zaxira va uzluksizlik (BCP/DRP),
- xodimlar uchun raqamli gigiyena

kabi talablar sug‘urta raqamlashtirishining ajralmas qismi bo‘lishi kerak .

Joriy etish bo‘yicha qisqa “yo‘l xaritasi” quyidagilar asosida ya’ni;

0-bosqich (tayyorgarlik): huquqiy normalar, ma’lumotlar modeli, minimal standartlar, pilot hududlar KPllari.

1-bosqich (operatsion raqamlashtirish): enrollment + biriktirish, e-referral, e-queue.

2-bosqich (moliyaviy zanjir): e-claims, avtomatik verifikatsiya, natijaga asoslangan to‘lov elementlari.

3-bosqich (analitika): strategik xarid paneli, audit, fraud risk management.

4-bosqich (masshtablash): interoperabilitetni mustahkamlash, xodimlar malakasi, kiberxavfsizlik auditlari.

Xulosa: Davlat tibbiy sug‘urta tizimini takomillashtirishda raqamli texnologiyalar “qo‘shimcha qulaylik” emas, balki tizimning ishlash sharti hisoblanadi. O‘zbekiston tajribasida PQ-311 va keyingi hujjatlar elektron poliklinika/shifoxona, Jamg‘arma axborot tizimi, elektron navbat va elektron yo‘llanma kabi yo‘nalishlarni belgilab berdi; 2025 -yildan “Elektron sog‘liqni saqlash” modullarini (elektron tibbiy karta, elektron retsept) amaliyotga joriy etish bo‘yicha vazifalar kengaytirildi.

## REFERENCES

1. UNICEF. Global Framework for Quality Early Childhood Education. New York: UNICEF, 2020.

2. Суюнова Д.Д. Корпоративное управление в акционерных обществах: пути использования цифровых технологий для улучшения управления //Европейский журнал исследований, развития и устойчивого развития (EJRDS), доступен онлайн по адресу: <https://www.scholarzest.com> Vol. 4 № 09. Сентябрь 2023 г. ISSN: 2660-5570.

3. Суюнова Д.Д. Научные взгляды на проблему использования цифровых технологий в повышении эффективности корпоративного управления. Научный электронный журнал экономического распространения и анализа, 31 июля 2024 г. <https://e-ITT.uz/index.php/eitt/article/view/1472/1379>.

4. Суюнова Д.Д. Научный подход к вопросу повышения эффективности корпоративного управления на основе использования цифровых технологий. (Актуальные проблемы развития бизнеса и предпринимательства в контексте цифровой экономики, международная научно-практическая конференция, 23 декабря 2022 г.)

5. Суюнова Д.Д. Научно-теоретический подход к реализации цифровой трансформации внедрения корпоративного управления в акционерных обществах.

(Актуальные проблемы развития бизнеса и предпринимчивости в условиях цифровой экономики, международная научно-практическая конференция, 23 декабря 2022 г.).

6. Суюнова Д.Д. Анализ состояния внедрения и развития цифровой экономики в Узбекистане. (Цифровая трансформация в бизнесе и экономике, международная научно-практическая конференция, 21 июня 2023 г.).

7. Суюнова Д.Д. Пути использования автоматизированной информационной системы управления в обеспечении эффективности корпоративного управления. (Цифровая трансформация в бизнесе и экономике, международная научно-практическая конференция, 21 июня 2023 г.).

8. Суюнова Д.Д. Использование цифровых технологий в совершенствовании корпоративного управления. (Цифровая трансформация в бизнесе и экономике, международная научно-практическая конференция, январь 2024 г.).